

ПОПЕРЕДНІ ДАНІ ПРО ВИДОВИЙ СКЛАД ТА ОСОБЛИВОСТІ БІОЛОГІЇ РОЗМНОЖЕННЯ СІНАНТРОПНИХ ПТАХІВ РЯДУ ГОРОБЦЕПОДІБНІ (PASSERIFORMES) М.ТЕРНОПОЛЯ

С. С. ПОДОБІВСЬКИЙ, А. В. КОТІВ

ТНПУ ім. В. Гнатюка, хіміко-біологічний факультет
кафедра ботаніки та зоології
вул. М. Кривоноса, 2 а, м. Тернопіль, 46018
e-mail: podobivskiy@gmail.com

Подано результати спостережень за видовим складом синантропних птахів ряду Горобцеподібних (Passeriformes) м. Тернополя. Присутні також результати й опрацювання колекційних фондів зоологічного музею кафедри ботаніки та зоології ТНПУ ім. В. Гнатюка. За вислідами встановлено поширення в м. Тернополі 18 видів птахів із 7 родин ряду Горобцеподібних. У статті вказана інформація про біологію розмноження і живлення для цих синантропних видів. Запропоновано підсумки опрацювання матеріалів щодо гніздування цих птахів, їх гнізд і яєць. Виконані розвідки свідчать про те, що частина птахів, таких наприклад як ластівка міська, шпак звичайний, горихвістка звичайна, горихвістка чорна, горобець хатній почувуються надто урбанізованими та найчастіше кубляться у житлових і господарських будівлях чи штучних гніздівлях. Інші птахи селяться поблизу людського житла у садах, ягідниках, скверах, парках. Аналіз розмноження показав, що більшість синантропних птахів мають 1–2 кладки, проте окремі види можуть тричі відкладати яйця. Кількість яєць у одній кладці значною мірою залежить від величини птахів. Зазвичай, дрібні птахи мають від 8 до 10–13 яєць, а більші за розміром – від 4 до 6. Аналогічна залежність є і в термінах висиджування яєць. Так, дрібніші види висиджують яйця 11–14 днів, а види з родини вороних – від 16 до 20 днів. На основі здійснених спостережень і порівняння наших даних з даними вчених досліджень у ХХ столітті, доходимо висновку, що кількість синантропних чи урбанізованих птахів зростає. Цьому сприяє, найперше, фактор розширення поселень, тобто урбанізація, освоєння людиною нових територій і неухильне скорочення природних біоценозів.

Ключові слова: синантропні птахи, видовий склад, Тернопіль, біологія розмноження, гнізда, яйця.

Вступ. Місто Тернопіль розташоване на Тернопільському плато Подільської височини в межах холодного Поділля. Через місто тече річка Серет, яка починається з Тернопільського ставу. Місто має велику кількість зелених зон: парки Відродження, Загребелля, ім. Т.Г. Шевченка, Бережанський дендропарк, гідропарк Топільче, тощо. Міські зелені зони переходять у лісові масиви: Кутковецький і Петриківський ліси.

У міській забудові починається з багатоповерхові будівлі з 4–11 поверхами. У житловому масиві «Дружба» є будинки індивідуальної забудови з невеличкими садками і ягідниками.

У зелених зонах домінують листяні дерева: липа, береза, граб, ясен, клен, каштан, дуб, горобина. Є невеликі вкраплення сосни і ялини. Із чагарникових порід переважають калина, свидина, аронія тощо.

Ряд Горобцеподібні (Passeriformes) один із найпоширеніших, як у всьому світі, так і в Україні. До нього належать птахи вагою від кількох грамів до кількох кілограмів. Його представники освоїли найрізноманітніші біоценози і трапляються на луках, у горах,

степях, лісах і штучних насадженнях, а також у різноманітних населених пунктах – від невеличких сіл до величезних мегаполісів.

Дослідження синантропних птахів з ряду Горобцеподібні в Україні нині здійснюють не так інтенсивно, як раніше, але є окремі праці про роль урбанізації на біологію окремих видів птахів (Скільський, 1999а, 1999 б), (Фрідман, Єремкін, Захарова-Кубарева, 2006).

Дослідження Горобцеподібних орнітофауни м. Тернополя досі були малоактивними із спорадичним характером.

Видовий склад синантропної орнітофауни м. Тернополя наводимо на основі особистих спостережень у 2015–2016 рр. Морфологічні обміри багатьох птахів, їх гнізд і яєць виконано на основі орнітологічного матеріалу, що зберігається у зоологічному музеї кафедри ботаніки та зоології ТНПУ ім. В. Гнатюка. Окремі матеріали запозичено з літературних джерел, зокрема з матеріалів польових визначників птахів Марисової І. В., Талпоша В. М. (1984) і Фесенка Г.В., Бокотєя А.А. (2002). Дані про біологію окремих видів почерпнуто з праць Семаго Л. (1983), Остапенко В. А. (1990),

Матвєєва М.Д. (1996, 1998). Для порівняння видового складу опрацьовано також і каталоги орнітофауни за 1991–1992, 1993–1994 рр., та орнітофауни Волинської області (Химин, 1993).

Матеріали та методи. Спостереження за птахами тривало у весняно-літній і осінньо-зимовий періоди. Польові виходи здійснювали переважно у зелені зони міста. Безпосередні спостереження вели за допомогою польових біноклів. Для промірів гнізд і яєць застосовували мірні лінійки і штангенциркулі.

Результати та їх обговорення. Попередні дослідження видового складу птахів м. Тернополя засвідчили, що в межах його зелених зон і частково поза ними є 18 видів птахів із 7 родин.

Список видового складу виглядає так:

Родина Ластівкові (Hirundinidae)

1. Ластівка міська (*Delichon urbica* L.)

Родина Шпаків (Sturnidae)

2. Шпак звичайний (*Sturnus vulgaris* L.)

Родина Мухоловкові (Muscicapidae)

3. Горихвістка звичайна (*Phoenicurus phoenicurus* L.);
4. Горихвістка чорна (*Phoenicurus ochrorus* S. G. Gmelin.);
5. Соловейко східний (*Luscinia luscinia* L.);
6. Чикотень (*Turdus pilaris* L.);
7. Дрізд чорний (*Turdus merula* L.)

Родина Синицеві (Paridae)

8. Синиця блакитна (*Parus caeruleus* L.);

9. Синиця велика (*Parus major* L.)

Родина Горобцеві (Passeridae)

10. Горобець хатній (*Passer domesticus* L.)

Родина В'юркові (Fringilidae)

11. Зяблик (*Fringilla coelebs* L.);
12. Чиж (*Spinus spinus* L.);
13. Щиглик (*Carduelis carduelis* L.);
14. Снігур (*Pyrrhula pyrrhula* L.)

Родина Воронові (Corvidae)

15. Сойка (*Garrulus glandarius* L.);
16. Сорока (*Pica pica* L.);
17. Галка (*Corvus monedula* L.);
18. Грак (*Corvus frugilegus* L.)

Представники ряду Горобцеподібні мають багато спільних ознак не лише як об'єкти морфології, але й біології та екології, в тому числі і в розмноженні. Усі вони нагніздні птахи і мають період від 2 до 4 тижнів, протягом якого турбуються про безпорадне потомство. Усі горобині будують гнізда або використовують готові. Частина з них живе в дуплах чи різних природних порожнинах, норах, розщелинах тощо. Окремі синантропні види використовують різноманітні будівлі людини для гніздування. Особливо цікаві ластівки. Зокрема ластівка сільська і міська ліплять гнізда на стінах будівель із глини і власної слини.

Особливості гніздування та параметри гнізд подані у таблиці 1.

Таблиця 1
Гніздування та параметри гнізд синантропних птахів з ряду Горобцеподібні

Table 1
Nesting and parameters of nests of synanthropic birds from Sparrows series

Назва виду	Місце розташування гнізда	Будівельний матеріал гнізда	Фізичні параметри гнізда
1	2	3	4
Ластівка міська	на карнизах будинків, під їх дахами, під балконами тощо	глина, між часточками якої запхана трава	діаметр гнізда – 110–130 мм, висота – 70–120 мм
Шпак звичайний	в дуплах, в щілинах будівель	солома, трава, зелене листя, пір'я різних птахів	-
Горихвістка звичайна	ніші в стінах, дупла і напівдупла різних дерев, складах дров штучних гніздівлях	стебла листків, корінців, пір'я	-
Горихвістка чорна	у різноманітних порожнинах, виїмках та тріщинах будівель, на горищах, під карнизами, у внутрішніх приміщеннях, іноді в купі каміння або цегли.	корінці, стебла трав'янистих рослин, солома, всередині волосся, шерсть, пір'я. В містах – повсть, пакля, вовняні нитки та інший аналогічний матеріал	-
Мухоловка мала	на деревах: у дуплах або у гніздах на розвилках гілок	мох, стеблини трав, деревні волокна, рослинний пух	діаметр 45-50 мм глибина лотка 35-45 мм
Соловейко східний	на землі біля коріння кущів, дерев, іноді під купами хмизу, зрідка – невисоко над землею (15 см або дещо вище) у розгалуженні кущів	стебла й корінці трав, лоток, встелений тополним пухом, пір'ям і шерстю	діаметр лотка близько 70 мм
Чикотень	на деревах, найчастіше на висоті 1–6 м	суха трава, гілочки і мокра земля	зовнішній діаметр 130 мм, внутрішній – 78 мм, глибина лотка 50 мм

1	2	3	4
Дрізд чорний	у розвилках дерев, густому живоплоті, тріщинах старих стін, часом на пнях і навіть на землі, а у містах залюбки оселяється на балконах будинків, у альтанках та заростях витких рослин	сухі травинки і корінці, зовні обмазане глиною, змішаною зі шматками моху, а дно вистелене м'якими сухими билинками	зовнішній діаметр 150 × 180 мм, внутрішній – 65 × 110 мм, глибина лотка 55-60 мм.
Синиця велика	дупла дерев на висоті 1,5–5 м, щілини у стінах, порожнини труб, синичники, дуплянки чи навіть мишачі нори	мох, тонкі гілочки, торішні стебла трав, лишайники, а також шерсть тварин, пір'я, кокони павуків, вата, обривки ниток тощо	діаметр лотка 40–60 мм, глибина 40–50 мм
Синиця блакитна	дупла і пустоти дерев, старі гнізда інших птахів, рідше – гніздо в земляній норі або в щілинах кам'яних стін, у шпаківнях	мох, кора, суха трава, пір'я та шерсть; лоток вистелений кінським волосом та пухом	вхід в дупло 25–30 мм у діаметрі
Горобець хатній	під дахами, між плитками черепиці, за стічними трубами, неоновими вивісками, у вентиляційних душниках	суха трава, соломини, дрібні гілки. Лоток вистелений клаптями паперу, тканини, пір'ям, пухом.	зовнішній діаметр гнізда 120–130 мм, внутрішній – близько 80 мм, висота гнізда 80–100 мм, діаметр
Зяблик	на деревах	зовні прикрашене лишайниками, мохом, плівками кори берези. Зсередини вистелене пір'ям, волосом, рослинним пухом	зовнішній діаметр 95-100 мм, внутрішній діаметр 50–70 мм, висота 50–70, глибина лотка 253–0, іноді до 50 мм
Щиглик	на листяних, часто фруктових деревах (в населених пунктах на гіркому каштані, зазвичай на кінці гілки, чим далі від стовбура. не нижче за 4 м над землею	сухі корінці, мох, трава та інші рослинні волокна. Гніздо потім вкривається павутиною і лишайником із сусідніх дерев	лоток, діаметром близько 50–60 мм
Коноплянка	на низьких ялинах, у густих чагарниках і в живоплотах на висоті від 1 до 3 м	трава, корінці, волокна лубу, з домішкою моху, лишайників, павутини	зовнішній діаметр 110 мм, внутрішній діаметр 505–5мм, глибина лотка 354–5 мм
Снігур	у прихованих місцях	дрібні гілки, сухі травинки, мох, листя та корінці	діаметр лотка близько 80 мм
Грак	у населених пунктах на деревах. На деревах на висоті 15–20 м.	з тонких гілок, трави, шерсті	-
Галка	у закритих місцях: у дуплах, норах, під дахами, у димарях	з пір'я, гілок, шерсті, ганчірки, папір	-
Сорока	у густих заростях, у садах, парках	з сухих гілочок обмазане глиною, вимощене сухою травою і корінцями	діаметр гнізда з врахуванням виступаючих гілок 700 мм, діаметр основного корпусу 200–250 мм, висота гнізда з дахом і кінцями сучків 600-700 мм, висота основного корпусу 230-270 мм, діаметр лотка 140-200 мм, глибина лотка 100-170 мм
Сойка	на деревах на різній висоті	тоненькі гілочки, палички, стебла трав, корінці	діаметр гнізда 210–300 мм, висота 110–150 мм, діаметр лотка 130–180 мм, глибина лотка 50-75 мм

Аналізуючи гніздування синантропних птахів, бачимо, що частина з них стала надто урбанізованою і для місць гніздівлі вибирає житлові і господарські будівлі, в трубах, між плитками черепиці чи під шифером, у штучних гніздівлях (шпаки, горихвістки, синиці, горобці хатні). Решта птахів зберігають природні місця

гніздування, але оселяються дуже близько від людини: на подвір'ї, в садах, ягідниках, скверах і парках. Селяться переважно на деревах, на різній висоті від поверхні землі. Це наймовірніше для захисту від домашніх хижих тварин, ніж від людини. Їх не турбує скупчення великої кількості людей чи транспорту.

Таблиця 2
Біологія розмноження синантропних
Горобцеподібних

Table 2
Biology of reproduction of synanthropic birds from
Sparrows series

Назва виду	Час гніздування	К-сть кладок	Кількість яєць у кладці (шт)	Термін висиджування (к-сть днів)	Перебув. пташенят у гнізді (днів)
Ластівка міська	з травня по вересень	2 і більше	4–5	Близько 2 тижнів	3,5–4 тижні
Шпак звичайний	з квітня по липень	переважно 3	5–6	11–12	3 тижні
Горихвістка звичайна	квітень-травень	переважно 2	5–6	13–15	Близько 2 тижнів
Горихвістка чорна	квітень	2, рідше 3	5, рідше 4 або 6	12–13 діб	12–16 діб
Мухоловка мала	травень-червень	1 кладка	4–9, частіше 5–6	12–15 дні	Близько 15 днів
Соловейко східний	травень	1 кладка, а у разі розорення першої можлива друга	4–6	близько 2 тижнів	протягом 12 днів
Чикотень	квітень-червень	1 кладка	4–7	13–15 днів	12–13 дні
Дрізд чорний	березень-квітень	1, дуже рідко 2	від 2–4 до 7	протягом 14 днів	До 2 тижнів
Синиця велика	квітень-червень	переважно 2	8–10 яєць	13–15 дні	15–20 дні
Синиця блакитна	квітень-червень, іноді до серпня	інформацію не знайдено	7–13 яєць	12–16 дні	16–22 дні
Горобець хатній	з середини квітня	2–3 виводки	4–6 яєць	11–13 дні	15 дні
Зяблик	початок травня, червень-липень	2 кладки	3–6 яєць	10–16 дні	11–18 дні
Щиглик	кінець травня, іноді в липні	1–2 кладки	4–6 яєць	12–14 діб	2 тижні
Коноплянка	квітень-серпень	2, іноді 3 кладки	3–7, частіше 5	131–4 дні	131–5 дні
Снігур	з кінця квітня – початку травня по серпень	1, за наявності сприятливих умов – 3 кладки	4–6 яєць	12–14 дні	14–18 дні
Грак			4–5	18–20	29–30 дні
Галка	кінець квітня–червень	1 кладка	5–6	18–20	28–32 дні
Сорока	квітень	1 кладка	6–8	17–18	близько 1 місяця
Сойка	квітень	із втратою першої кладки може бути друга	7	16–17	3 тижні

Кількість відкладених яєць залежить від розміру птахів, в середньому від 24 – до 7–13 шт. У більшості видів є тільки одна кладка, але у деяких видів їх може бути дві. Період насиджування яєць триває близько трьох тижнів.

Ми проаналізували дані про розмноження синантропних видів птахів і винесли їх у таблицю 2.

Отже, за результатами в таблицях багато горобцеподібних у період гніздування тісно пов'язані з деревною і чагарниковою рослинністю. На деревах чи кущах вони будують свої гнізда. Проте деякі види дуже адаптувалися до близькості людини і тому ліплять свої домівки на різноманітних спорудах. Основним будівельним матеріалом є гілки, корінці і стебла рослин, мох, рослинний пух. Деякі синантропні

види як підстил використовують клапти паперу, вату, пряжу, нитки, повсть тощо.

Кількість відкладених яєць у більшості видів становить 4–6 штук. Проте птахи з родини синицевих можуть відкласти до 10–13 яєць. Період насиджування у більшості видів, окрім представників родини воронових, триває близько 13–15 днів. У воронових він обчислюється в інтервалі 16–18 і навіть до 20 (галка, грак) днів. Оскільки пташенята після вилуплення голі, сліпі і безпорадні, то у більшості птахів вони від 2 до 3 тижнів перебувають під опікою батьків. У сороки, галки і грака батьки доглядають потомство близько місяця.

Тобто зі спостережень і порівнянь наших даних і дані вчених за результатами досліджень у XX столітті, випливає, що кількість

синантропних чи урбанізованих птахів зростає. Цьому сприяє, найперше, фактор розширення поселень, тобто урбанізація, освоєння людиною нових територій і неухильне скорочення природних біоценозів. Для збереження видового складу птахів у містах необхідно зберігати і навіть розширювати в них зелені зони парків, скверів, придорожніх насаджень тощо.

Список літератури

1. Каталог орнітофауни західних областей України. Орнітологічні спостереження за 1991–1992 р.р. – 1993. – № 3. – 69 с.
2. Каталог орнітофауни західних областей України. Орнітологічні спостереження за 1993 р. – 1994. № 4. – 69 с.
3. Марисова И.В., Талпош В.С. Птицы Украины. Полевой определитель. – К.: Вища школа. – 1984. – 184 с.
4. Матвеев М.Д. Особенности размножения великой синицы на Подолі // Матер. 2-ї конф. молодих орнітологів України. – Чернівці, 1996. – С. 123–126.
5. Матвеев М.Д. Деякі аспекти просторових кормопошукових ніш синиць (Paridae) фауни Подолля // Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. "Екологічна освіта та виховання учнівської молоді". – Кам'янець-Подільський, 1998. – С. 89–92.31.
6. Остапенко В. А., Морозов В.И. Снегирь // Природа и человек – 1990. – №1. – С. 61.
7. Семаго Л. Большая синица // - М. : Наука и жизнь, 1983. – №2. – С. 159–160.
8. Скільський І.В. Урбанізація як фактор зміни регіональної орнітофауни (на прикладі м. Чернівці та Прут-Дністровського межиріччя і Покутсько-Буковинського Передкарпаття) // Беркут, 1999 а. – т. 8. – вип.. 1. – С. 1–8.
9. Скільський І.В. Особливості структури та формування орнітокомплексу масивів нової багатопверхової забудови середнього міста (на прикладі Чернівців). – Беркут. – 1999 б, – Вип. 2. – С. 124–136.
10. Фесенко Г.В., Бокотей А.А. Птахи України: польовий визначник. – К., 2002. – 416 с.
11. Фридман В.С, Еремкин Г.С., Захарова-Кубарева Н.Ю. Специализированные городские популяции птиц: формы и механизмы устойчивости в урбосреде. Сообщение 1. Урбанизация как переход популяционной системы вида в состояние наибольшей устойчивости в нестабильной изменчивой и гетерогенной среде.. – Беркут. 2006. – т. 15. – Вип. 1-2. – С. 1–54.
12. Химин М. Орнітофауна Волинської області // Каталог орнітофауни Західних областей України. – № 3. – 1993. – С. 59.

References:

1. Katakog ornitofaunu zachidnych oblactej Ukrainu/ Ornitologichni cposterezhennia za 1991-1992 r.r. – 1993. - № 3. – 69 p.
2. Katakog ornitofaunu zachidnych oblactej Ukrainu/ Ornitologichni cposterezhennia za 1993 r. – 1994. - № 4. – 69 p.
3. Marisova I.V. Ptachi Ukrainu. Pokovyj vuznachnik / I.V. Marisova., V.S. Talposh. K. – Vyscha shkola. – 1984. – 184 p.
4. Matveev V.D. Osoblivosti rozmnozhennia velikoj sinstsi na Podilli / V.D. Matveev. // Materialu 2-I konferentsii moloduch ornitologiv Ukrainu.. – Chernivtsi, 1996. – P. 123-126.
5. Matveev V.D. Dejaki aspektu prostorovuch kormoposchukovuch nisch cinits (Paridae) na Podilli / V.D. Matveev // Vaterialu Vseukainskoj naukovopraknichnoi konferentsii “ Ekologichna osvita ta vuchovannia uchnivckoi molodi””. – Kamianets-Podilskij, 1998. – P. 89 – 92.
6. Ostapenco V.A. Snegir. / V.A. Ostapenco, V.I. Morozov // Priroda i chelovek, 1990. - №1. – P. 61.
7. Semago L. Bolscaja sinitsa. / L. Semago // M.: Nauka I zhizn, 1983. - № 2. – P. 159 – 160.
8. Skilskij I.V. Urbanizatsia jak factor zminu regionalnoi ornitofaunu /na prikhladi m. Chernivtsi i Prut-Dnistrovski mezhurichchia i Pokutsko-Bukovinskogo Peredcarpatia). / I.V. Skilskij // Bercut, 1999 a. – v. 8. – p. 1. – P. 1-8.
9. Skilskij I.V. Ocoblucivost (na prukhladi m. Chernivtsi) // Bercut, 1999 b. – v. 8. – p. 2. – P. 124-136.
10. Fesenko G.V. Ptachi Ukrainu: polovij viznachnik / G.V. Fesenko, A.A. Bokotej. – K. – 2002. – 416 p.
11. Fridman V.S. Spetsializirovanue gorodskie populatsii ptits: formu i mehanizmu ustojchivosti v urbosrede. Soobschenie 1. Urbanizatsia kak perechod populatsionnoj sistemu vida v nestabilnoj izmenchivoj srede / V.S. Fridman, G.S. Eremkin, N.U. Zacharova-Kubareva // Bercut, 2006. – v. 5. – p.1. – P. 1-54.
12. Chimin M. Ornitofauna Volynskoj oblasti / M. Chimin // Katalog ornitofaunu zachidnych oblactej Ukrainu. – № 3. – P. 59.

PRELIMINARY INFORMATION ABOUT THE SPECIES COMPOSITION AND PECULIARITIES OF BIOLOGY REPRODUCTION OF TERNOPIL SYNANTHROPIC PASSERINE BIRDS SERIES (PASSERIFORMES).

S. S. Podobivskyi, A. W. Kotiv

The article presents preliminary results in the observations of species composition of Ternopil synanthropic passerine birds series (Passeriformes). Study results of zoological museum collection of Botany and Zoology Department of TNPU named after V. Hnatyuka are also presented. According to the research is established the distribution of 18 bird species from 7 passerine birds family series in Ternopil. In the article

is indicated information about the biology of reproduction and nutrition for these synanthropic species. There are results of studies about of birds' nesting, their nests and eggs. Our researches showed, what some birds, such as *Delichon urbica*, *Sturnus vulgaris*, *Phoenicurus phoenicurus*, *Phoenicurus ochrorus*, *Passer domesticus* become too urbanized and mostly settled in human houses and outbuildings or in not natural nests. Other birds settled not far from human building in gardens, berry fields, squares and parks. The analysis of reproduction showed that most synanthropic birds are laying eggs 1-2, but some species may have up to three ovipositions. The number of set aside eggs depends on the birds size. Usually, small birds have from 8 to 10-13 eggs, but most of size birds put aside from 4 to 6 eggs. A similar dependence is observed in terms of incubation. Thus, smaller species the eggs hatch 11-14 days, and species of the Ravens family – from 16 to 20 days. Thus, according to our observations and already known researches, done at 20th century, we see that a number of urbanized and synanthropic birds is increasing. This contributes, particularly settlement expansion factor, i.e. the process of urbanization, human exploration of new territories and the constant reduction of natural biocenoses.

Key words: synanthropic birds, species staffs, Ternopil, biology of reproduction, nests, eggs

Одержано редколегією 03.06.2016